

Dünyanın
ən böyük
dərsi

DÜNYA BƏRABƏR DEYİL. BU ƏDALƏTLİDİRMI?

Fənn:

Tarix, Coğrafiya, Həyat bilgisi

Təlim nəticələri:

- Bərabərsizliyin müxtəlif növlərini tanımaq;
- Tədqiqata əsaslanan dəlillər təqdim etmək;
- Bərabərsizliyin ictimaiyyətə və iqtisadiyyata təsirini araşdırmaq.

Hazırlıq:

- Əlavə 1-i oxuyun.
- Giriş hissə üçün çoxlu sayda peçenye, konfet, stiker, düymə, xırda daş və ya digər kiçik əşyalar toplayın.
- Əlavə 2-ni oxuyun və bu ideyalardan girişdə istifadə edib-etməyəcəyinizi müəyyənləşdirin.
- Əlavə 4-də olan söz buludlarını asın.
- Əlavə 5-də olan məlumatı şagirdlər üçün çap edin.

Ümumi vaxt:

60
dəq.

Yaş:

11-14
yaş

Qlobal məqsədlər
Sabit inkişafın ümumdünya məqsədləri

Dünyanın
ən Böyük
Dərsi

“Dünyanın ən böyük dərsi” – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin elan edilməsi ilə əlaqədar birgə təhsil layihəsidir. Bu layihə 17-ci məqsədin – “Dayanıqlı inkişaf naminə tərəfdaşlıq” məqsədinin mühümlüyünün canlı sübutudur və onun gerçəkləşdirilməsi bizimlə və biri-biri ilə əməkdaşlıq edən tərəfdaşlarımızın köməyi olmadan mümkün olmazdı.

Layihənin təşkilatçılar qrupuna təşəkkür edirik:

Powered By:

Distributed By:

Translated By:

Dünya üzrə bizimlə işləyənlərə xüsusi təşəkkürlər:

“Qlobal düşüncə” təşkilatının əməkdaşlığı ilə hazırlanmış dərslər planları (Think Global) www.think-global.org.uk.
Ədalətli və dayanıqlı sülhün təmin edilməsi məqsədi ilə təlimin təbliği.

Təlim fəaliyyəti

10
dəq.

Şagirdlər otağa daxil olduqdan sonra konfet, peçenye və ya stikerləri qeyri-bərabər paylayın. Şagirdlərin bəzilərinə çox, bəzilərinə isə az verin. Çoxunu özünü saxlayın.

Şagirdlər əyləşdikdən sonra sual verin: “Bu ədalətlidirmi?” Onları bu məsələni bütün siniflə müzakirə etməyə sövq edin. Şagirdləri konfet, peçenye və ya stikerlərin bu cür bölgüsündən sonra nə hiss etdiklərini müzakirə etməyə dəvət edin.

Siz onlardan yaşca böyük olduğunuz üçün sizə düşən payın daha çox olduğunu şagirdlərə deyın.

“Bu ədalətlidirmi?”, “Bölgü bu əsasda aparılmalıdırmı?” sualları ilə şagirdlərə müraciət edin.

Dərsin mövzusunun sosial bərabərsizlik ideyası olduğunu deyın. Bu tərifi faydalı ola bilər: “Bəzi insan qrupları daha çox imkana, səlahiyyətə, pula və s. malik olduqları üçün sosial qeyri-bərabərlik yaranır” (Mənbə: MacMillan lüğəti).

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Bərabərsizlik barədə müzakirəni dəstəkləmək üçün fəaliyyəti genişləndirin. Əlavə 2-də şagirdlərə bərabərsizliyi aşılamaq üçün konfetdən istifadə etməklə dərs hazırlayan müəllimin təcrübəsi verilib. Təfərrüatlar aşağıdakı keçiddə qeyd olunub:

<http://www.theguardian.com/teacher-network/2015/jan/28/teach-students-equality-smarties>

Təlim fəaliyyəti

10
dəq.

Əlavə 3-dəki bərabərsizlik barədə müxtəlif mülahizələri oxuyub doğru və ya yanlış olduğunu müəyyənləşdirməyi şagirdlərə tapşırın. Tapşırıq fərdi şəkildə yerinə yetirilir.

Sonra şagirdlərə real cavabları təqdim edin. Mülahizələri aşağıdakı suallar əsasında müzakirə edin:

- Şagirdləri təəccübləndirən mülahizələr oldumu?
- Elə mülahizələr varmı ki, onunla bağlı vəziyyət dəyişdirilməlidir?
- Bütün bu mülahizələrin ortaq nöqtəsi varmı?

Bərabərsizliyin müxtəlif formaları barədə məlumata giriş vermək üçün sonuncu sualdan istifadə edin.

Təlim fəaliyyəti

5
dəq.

6 təşviqatçının fikirləri qeyd olunmuş söz buludlarını sinfin müxtəlif yerlərində asın (Əlavə 4). İfadələri oxumağı və razılaşdıqları fikrin yanında dayanmağı şagirdlərdən xahiş edin.

Bəzi şagirdlərdən seçimlərini izah etməyi xahiş edin.

Təlim fəaliyyəti

15

dəq.

Bərabərsizliyin olduğu sahələr barədə təqdimat hazırlamaq üçün şagirdləri kiçik qruplara bölün (Əvvəlki fəaliyyətdə seçdikləri fikirdən asılı olaraq da qruplara ayıra bilərsiniz, lakin nəzərə alın ki, bu halda qruplarda şagird sayı eyni olmaya bilər). Şagirdlər Əlavə 5-dəki məlumatlardan və digər informasiya mənbələrindən: qəzet, internet və s.-dən istifadə edə bilərlər.

Hər təqdimat 1 dəqiqə davam etməlidir və bərabərsizliyin niyə ciddi məsələ olduğu izah olunmalıdır.

Diferensiasiya və alternativ tapşırıqlar

Şagirdlər Əlavə 5-də verilmiş faktlardan istifadə etməklə bərabərsizliklə qarşılaşan insanın həyatının bir gününü təsvir edə bilərlər. Onlar həmin insanın nə hiss etdiyini, qarşılaşdığı çətinlikləri, gündəlik qayğıları, gələcəkdə üzləşə biləcəyi problemləri və s. təsvir etməlidirlər.

Bu fəaliyyət həssas şəkildə aparılmalıdır ki, hər hansı qrup insanlar barədə stereotip fikirlər möhkəmlənməsin.

Təlim fəaliyyəti

20

dəq.

Təqdimatları dinlədikdən sonra onların fikrincə həll olunması dərhal tələb olunan bərabərsizliyə səs verməyi və bunu bütün siniflə müzakirə etməyi şagirdlərdən xahiş edin.

Şagirdlər özlərinin təqdim etdikləri bərabərsizliklərə səs verə bilməzlər.

Kiçik qruplarda sinfin səs verdiyi bərabərsizlik üçün “təsir zənciri” yaratmağı şagirdlərdən xahiş edin. Şagirdlər bərabərsizliyin nəticəsi ola biləcək bütün vəziyyətləri yazmalıdırlar.

Şagirdləri bərabərsizliyin fərdlərə, ailəyə, yerli icmaya, ölkəyə və dünyaya təsiri barədə düşünməyə istiqamətləndirin. Onlar, həmçinin iqtisadi, sosial, siyasi və ətraf mühitə təsirlər barədə də düşünməlidirlər.

Məsələn, yaşıllıqlara qeyri-bərabər çıxışın aşağıdakı təsirləri ola bilər:

- Binalar və nəqliyyat vasitələri ilə əhatə olunduqları üçün insanlar kifayət qədər sağlam deyillər.
- İdmanla məşğul olmaq üçün yerləri olmadığına görə insanlar kifayət qədər sağlam deyillər.
- Uşaqlar bitkilər, vəhşi təbiət və fəsillər barədə öyrənmirlər.
- Uşaqların oynamaq üçün pulsuz və təhlükəsiz yerləri yoxdur.
- İtləri gəzdirmək üçün yer olmadığına görə səkilər çirklidir.
- İnsanlar kifayət qədər sağlam olmadığı və tez-tez xəstələndiyi üçün səhiyyəyə xeyli pul xərclənir.
- Kiçik evlərdə yaşayan insanların istirahət yerləri olmadığına görə onlar tez-tez stressə düşürlər və xoşbəxt deyillər.
- Yaşıllıq (ağaclar, otlar) olmadığı üçün drenaj sistemi dolur, sular çaylara tökülür, bu da selə səbəb olur.

Təlim fəaliyyəti

5
dəq.

Şagirdlərdən “Məncə, bərabərsizlik o deməkdir ki...” cümləsini tamamlamağı xahiş edin.

Sözlerin sayını məhdudlaşdırmaqla və ya real nümunələr gətirməyi xahiş etməklə onların fəaliyyətini istiqamətləndirə bilərsiniz.

Ev tapşırığı

Məktəbdən evə qayıdarkən qarşılaşdıkları və yaşadıkları ərazilərdə gördükləri bərabərsizliyi əks etdirən hadisələri müəyyənləşdirməyi şagirdlərdən xahiş edin. Onlar hadisənin şəklini çəkməklə və ya qısa məqalə yazmaqla bərabərsizliyin təsirini xarakterizə edə bilərlər.

Misal üçün:

- Hasarlar və səkilərin üzərində böyüyən kollar görmə çətinliyi olan insanların hərəkətinə maneə yaradacaq.
- İctimai binalardakı pilləkənlər əlil arabaları, uşaq arabaları və yeriməkdə çətinlik çəkən insanların hərəkətinə maneə yaradacaq.
- Yalnız maşınla getmək mümkün olan mağazalar, yaxud yaşıllıqlar; o deməkdir ki, ictimai nəqliyyatdan istifadə edənlər ora gedə bilmirlər (bunların böyük əksəriyyəti yaşlılar və işsizlərdir).

Qlobal Məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətə başlayın

Müəllim olaraq sizin şagirdlərin müsbət enerjisini düzgün istiqamətləndirmək və onları aciz olmadıqlarına, dəyişikliyin mümkün olduğuna inandırmaq imkanınız var.

“Design for Change” hərəkatı tərəfindən keçirilən “Mən bacarıram” məktəb müsabiqəsi uşaqları əməkdaşlığa çağıraraq öz ətraflarında dəyişikliklər etməyə və öz təcrübələrini dünyadakı uşaqlarla bölüşməyə dəvət edir.

Başlamaq üçün www.dfcworld.com saytına daxil olun.

“Design for Change”in dərslər və ya şagirdlərə sərbəst fəaliyyətləri üçün www.globalgoals.org/worldslargestlesson sayta daxil olun.

Vacibdir!

Bu dərsi keçməzdən əvvəl siz şagirdlər arasında hər hansı bir bərabərsizliklə üzləşənlərin olub-olmadığını müəyyənləşdirməlisiniz. Bunlar həssas mövzulardır və onları açıq müzakirə etmək üçün sinifdə bütün şagirdlər üçün təhlükəsiz emosional mühit olduğundan əmin olmalısınız.

Bu dərs dünyada mövcud olan bərabərsizliyin müxtəlif növlərinə girişdir. Bu vəziyyətləri təsvir edərkən stereotiplərə qapılmaq mümkündür. Şagirdləri stereotiplərdən qorumaq üçün onları bu düşüncə tərzindən uzaqlaşdırmağa çalışın. Onlara bərabərsizliyin yaranmasının müxtəlif səbəbləri olduğunu və bərabərsizlik şəraitində yaşamağın bütün çətinliklərini xatırladın.

Bu dərsi keçdikdən, xüsusilə Əlavə 2-də olan “Doğru və yanlış” tapşırığını tətbiq etdikdən sonra bərabərsizliyin yaranmasının əsas səbəbinin kasıblara, azlıqlara, əlilliyi olan insanlara, qadınlara, yaşlılara və cəmiyyətdəki digər qrup insanlara qarşı edilən ayrı-seçkilik olduğunu izah edin.

Şagirdlərin bərabərsizliyi natamamlıq kompleksinə yaxud stereotiplərə bağlamadıqlarından əmin olun.

Bu ayrı-seçkiliyi yaradan sistemləri təsvir və müzakirə edərkən tarixən təcridə məruz qalmış qrupların üzvləri olan insanlar barədə çoxlu müsbət fakt olduğuna, onların nailiyyət qazandığına aydınlıq gətirin.

Biz şagirdlərin bütün bərabərsizlikləri ədalətsizlik olaraq inkar etməsini qarşıımıza məqsəd qoyuruq.

Şagirdlərə bərabərliyi necə başa salıram

Yalnız noğullar cavab verə bilər

Agnes Arnold-Forster noğulların köməyiylə kiçik yaşlı şagirdləri bərabərlik və haqsızlıq haqqında müzakirəyə cəlb etdiyi ən yaxşı dərslərini paylaşır.

Uşaqlarla işləyən və ya yaşayan insanlar onların haqsızlığı müəyyən etmə qabiliyyətinin yüksək olduğunu bilir. Onlar üçün "Bu, ədalətli deyil" ifadəsi nəqarət kimidir. Lakin biz uşaqlarda olan ədalətə meyilliliyi "Ədalətli davranış nədir?", "Ədalətli davranış nədən ibarətdir?" və "Bu davranış standartlarını kim müəyyən edir?" sualları ətrafında səmərəli və tənqidi müzakirəyə nadir hallarda yönəldirik.

Bu yaxınlarda mən Romfordda "Brilyant klub"un üzvü olan iki məktəbin 5-6 yaşlı şagirdlərindən ibarət 4 kiçik qrupa dərs keçirdim. Bu qeyri-kommersiya təşkilatı aspirantlara təlim keçib onları istedadlı şagirdlərə universitet dərslərləri əsasında dərs keçmək üçün dövlət məktəblərinə və liseylərə göndərir. Məqsəd ən yaxşı universitetlərə girmək imkanını genişləndirmək, şagirdlərdə təhsil almaq istəyini artırmaq və təhsil sahəsində çatışmazlıqları müəyyən etməkdir. Bir aspirant kimi mənim 20 yaşlıları öyrətməkdə müəyyən təcrübəm var idi, lakin mən bundan öncə heç vaxt 9-10 yaşlı uşaqlarla işləməmişdim.

Bu dərs ədalətsizlik, bərabərlik və sosial ədalət haqqında düşünmənin bir çox yolunu araşdırır. Bu dərs universitetsayağı seminarlar formasında tərtib olunmuşdur, bunun üçün biz şagirdlərlə necə işləyəcəyimizə dair bəzi qaydalar yaratmağa başladırıq: kimse danışarkən hörmət əlaməti olaraq səssizliyə riayət etmək, etirazları mədəni şəkildə bildirmək. Mən bu dərstdə fikirlərimizi bölüşmək üçün əl qaldırmağa ehtiyac olmadığını bildirdim. Lakin şagirdlər digər qaydalara riayət etmədikləri halda bu imtiyaz asanlıqla ləğv oluna bilərdi.

Dərsə noğul paylamaqla başladım. Bəzi uşaqlara 15 ədəd, bəzilərinə yalnız 1 noğul verildi. Mən çoxunu özümə saxladım. Bu, ədalətli idi? Onlar qəzəbləndilər. Onlara düşən payın miqdarı barədə düşünərək hisslərini qeyd etməyi tapşırdım. Bəziləri "qəmgin", "kədərli" və "qəzəbli" idilər. Digərləri "məmnun" və "xoşbəxt" görünürdü. Özləri xeyli sayda noğul almış az sayda uşaq isə ədalətsiz bölüşdürmədən "məyus" olmuşdu.

Ədalətli olmaq üçün yenidən necə bölgü apara biləcəyimizi soruşdum. Onlar hamısı razılaşırdılar ki, hər birinizə gerek bərabər sayda şirniyyat düşsün. Hələ ki, hər şey ehtimal olunduğu kimidir: Ədalət bərabərlik deməkdir. Bu sadə format ədalətli davranışı təsvir etməyin başqa yollarını da sınaqdan keçirmək üçün istifadə oluna bilər. Bəs hansı hallarda ədalət üçün bərabərsizlik daha münasibdir?

Qrupu iki hissəyə böldüm – bir tərəfə "uşaqlar", digər tərəfə isə "böyükler". Kim daha çox noğul almalıdır? Müxtəlif təkliflər var idi, amma "Uşaqlar şirniyyatı daha çox istədikləri üçün daha çox almalıdırlar" fikri ilə razılaşırdılar. Böyükler isə iş, kompüter və övladlarının məktəb nailiyyətləri ilə maraqlanırlar. Deməli, əslində ədalət bərabər bölgü deyil, bərabər xoşbəxtlikdir.

Sonra mən "böyükler"ə pul verdim və noğullara yüksək qiymət (1 noğul 1 penni) müəyyənləşdirdim. Qərarım nifrət oyatdı. Əgər uşaqların pulu yoxdursa, onlar necə ödəniş edə bilərdilər?

Biz daha çətin ssenarilərə keçdik. Mən onların hamısını "böyük" etdim, lakin onların hələ də yalnız yarısının noğul almaq üçün pulu var idi. Bu ədalətli oldumu? İlk dəfə idi ki, fikir ayrılığı ilə qarşılaşırdım. Bəziləri pulu qazanmaq üçün işləmiş olduğunu dedi və bu pula haqqının olduğunu bildirdi. Məhz buna görə də daha çox şirniyyata layiqdirlər. Digərləri isə onlara pulun istəmədən, xüsusi seçim etmədən verdiyimi, onların haqqıqətən işləyib-isləmədikləri barədə məlumatlı olduğumuzu və ya sadəcə ədalətsiz üstünlük olduğunu iddia etdilər.

Bəziləri alıcılıq qabiliyyətindən asılı olmayaraq, noğulların bərabər şəkildə bölünməli olduğunu təklif etdilər. Bəlkə noğul minimumu müəyyənləşdirilməli və hər kəs minimum sayda şirniyyat almalıdır? Pullu xoşbəxtlər isə noğul alaraq öz əlavə ehtiyaclarını ödəyə bilərlər?

Bu noğul paylamanın müxtəlif ssenarilərinin real həyatla aşkar bənzərliyi vardır və şagirdləri öz həyatları ilə paralellər cizməyə yönəltmək çox da çətin olmadı. Biz onların uşaqlığı haqqında danışdıq – onların valideynləri ilə müqayisədə cəmiyyətdəki rol və öhdəliklərindən söhbət etdik. Öz xoşbəxtliyini qrupun harmoniyasının xatirinə qurban vermək və əməyin dəyəri – onun mükafata layiq olub-olmadığı barədə müzakirə apardıq. İnsanların müxtəlif ehtiyacları, istəkləri və yoxsulluq barədə söhbət etdik. Ədalətin cəmiyyətin ən mühüm aspekti olub-olmadığını da müzakirə etdik. Ədalətli davranış fərdi azadlığı təhlükəyə atırmı? Kiçik qrupla apardığımız bu müzakirələrimizi bütün dünyaya tətbiq edə bilərikmi?

Bu dərslərin məqsədi cavablar vermək deyil, müzakirələrə sövq etməkdir. Bu, mənim şagirdlərimdə çox uğurlu alındı – onlar danışqan və coşqulu idilər. "Danışanın sözünü kəsmə" qaydasına baxmayaraq səs yüksəlirdi və bəzən müzakirə yüngül bir qarışıqlığa çevrilirdi (şübhəsiz ki, noğul əldə etmək istəyi özünü göstərirdi). Bu coşqu məhsuldar oldu və şagirdlər misilsiz şərhlər verdilər. Buna baxmayaraq bu dərslərin bütün siniflə deyil, kiçik qruplarla keçirilməsi daha məqsədəuyğundur.

Bu dərslərin ən maraqlı cəhəti ondan ibarətdir ki, o, məktəbdəki və sinifinizdəki şagirdlərdən asılı olaraq hər dəfə fərqli keçəcəkdir. Gənc şagirdlər sosial varlıqlardır: onlar öz məxsusi sosial və mədəni mühitlərindən informasiya alırlar. Əksər hallarda onlar öz valideynləri vasitəsilə məlumatlanırlar. Bütün bu nəticələrə söhbət əsnasında gəldik. Bu dərs şagirdlərə imkan verdi ki, əvvəllər düşünmədikləri ideya və təsəvvürlər barədə danışsınlar və bu fikirləri sorğu-sual etsinlər. Onlar ədalətsizlik barədə fərdi duyğularından çıxış edərək cəmiyyəti anlamağa yönəldilər. Bu dərs fərdi dəyərlər sisteminin yaradılması və onların cəmiyyətin məcbur qəbul etdirməyə çalışdığı doğrulara qarşı dura biləcəyi barədə düşündürən üsullardan biridir.

Doğrudur, yoxsa yanlış?

1. Dünyada ən varlı 85 adamının sərvəti bəşəriyyətin ən kasıb yarısı, yəni 3,5 milyard insanın malik olduğu sərvət qədərdir.
2. ABŞ-da 2009-cu ildə ağdərili insanların ümumi əmlakının dəyəri orta hesabla 113,149 \$, qaradərililərin 5,677 \$, Latın Amerikalılarının isə 6,325 \$-dır.
3. Əlilliyi olan insanların 80%-i daha az inkişaf etmiş ölkələrdə yaşayır.
4. Əksər inkişaf etmiş ölkələrdə əlilliyi olan insanlar üçün işsizlik dərəcəsi əlilliyi olmayanlardan 2 dəfə yuxarıdır.
5. Latın Amerikasında əlilliyi olan insanların 80-90%-i işsizdir, yaxud əmək bazarı xaricindədir. İşə olanların əksəriyyəti az məvacib alır və ya heç məvacib almır.
6. 2040-cı ilə qədər avropalıların 25%-dən çoxunun 65 yaşdan yuxarı olacağı təxmin edilir.
7. Böyük Britaniyada 16-24 yaşlı insanlar arasında işsizlik dərəcəsi 14,4 %-dir. Ortalama işsizlik göstəricisi isə 5,7 %-dir.
8. Ümumilikdə, qadınlar parlamentdə olan yerlərin 25%-dən azını tutur.
9. Böyük Britaniyada kişilərlə müqayisədə qadınlar dövlət yardımından 2 dəfə çox asılıdır.
10. Böyük Britaniyada yoxsulluq şəraitində yaşayan təqaüddülərin üçdə iki hissəsi qadınlardır.
11. Avropada yaşlılıqlara rahat çıxışın olması yoxsul insanların sağlamlığını 40%-ə qədər yüksəldir.
12. ABŞ-da ictimai nəqliyyata yaxın yerlərdə yaşayan insanların iş tapmaq imkanı 3 dəfə çoxdur.

Doğrudur, yoxsa yanlış?

Dünyada ən varlı 85 adamının sərvəti bəşəriyyətin ən kasıb yarısı, yeni 3,5 milyard insanın malik olduğu sərvət qədərdir.

Doğrudur. “Oxfam UK”un 2014-cü il hesabatından. Daha ətraflı məlumat almaq üçün:

<http://www.theguardian.com/business/2014/jan/20/oxfam-85-richest-people-half-of-the-world>

ABŞ-da 2009-cu ildə ağdərilili insanların ümumi əmlakının dəyəri orta hesabla 113,149 \$, qaradərillilərin 5,677 \$, Latın Amerikalılarkın isə 6,325 \$-dir.

Doğrudur. <http://inequality.org/99to1/facts-figures/>

Əlilliyi olan insanların 80%-i daha az inkişaf etmiş ölkələrdə yaşayır.

Doğrudur. BMT-nin İnkişaf Proqramı. <http://www.disabled-world.com/disability/statistics/>

Əksər inkişaf etmiş ölkələrdə əlilliyi olan insanlar üçün işsizlik dərəcəsi əlilliyi olmayanlardan 2 dəfə yuxarıdır.

Doğrudur. Əlillik üzrə biznes forum. <http://businessdisabilityforum.org.uk>

Latın Amerikasında əlilliyi olan insanların 80-90%-i işsizdir yaxud əmək bazarı xaricindədir. İşli olanların əksəriyyəti az məvacib alır və ya heç məvacib almır.

Doğrudur. Dünya Bankı, “Əlillik və inklüziv inkişaf: Latın Amerikası və Karib hövzəsi”, 2004-cü il.

2040-cı ilə qədər avropalıların 25%-dən çoxunun 65 yaşdan yuxarı olacağı təxmin edilir.

Doğrudur. ABŞ Siyahıyaalma Bürosu. <http://www.efa.org.uk/pages/older-people-global-perspective-.html>

Böyük Britaniyada 16-24 yaşlı insanlar arasında işsizlik dərəcəsi 14,4 %-dir. Ortalama işsizlik göstəricisi isə 5,7 %-dir.

Doğrudur. Dövlət Statistika Komitəsi, 2015-ci il.

<http://www.theguardian.com/society/2015/feb/22/youth-unemployment-jobless-figure>

Ümumilikdə, qadınlar parlamentdə olan yerlərin 25%-dən azını tutur.

Doğrudur. Parlamentlərarası birlik. <http://www.theguardian.com/global-development/datablog/2015/mar/08/international-womens-daynumber-of-female-lawmakers-doubles-in-20-years>

Böyük Britaniyada kişilərlə müqayisədə qadınlar dövlət yardımından 2 dəfə çox asılıdır.

Doğrudur. Mordaunt et al, ‘One in Four’, 2003.

Böyük Britaniyada yoxsulluq şəraitində yaşayan təqaüddülərin üçdə iki hissəsi qadınlardır.

Doğrudur. Mordaunt et al, ‘One in Four’, 2003.

Avropada yaşıllıqlara rahat çıxışın olması yoxsul insanların sağlamlığını 40%-ə qədər yüksəldir.

Doğrudur. Ətraf mühit, sağlamlıq və cəmiyyətin tədqiqi Mərkəzi, 2015-ci il.

<http://fashion.telegraph.co.uk/article/TMG11551673/How-green-spaces-stop-the-wealth-gap-becoming-the-health-gap.html>

ABŞ-da ictimai nəqliyyata yaxın yerlərdə yaşayan insanların iş tapmaq imkanı 3 dəfə çoxdur.

Doğrudur. Amerika ictimai nəqliyyat assosiasiyası, 2013-cü il

<http://www.apta.com/resources/statistics/Documents/NewRealEstateMantra.pdf>

Mən hesab edirəm ki, qadınlar və kişilər arasında bərabərliyin olması vacibdir, çünki qadınlar bəşəriyyətin yarısını təşkil edir, lakin onlar kişilərdən daha az maaş alırlar. Onlar hökumət orqanlarında daha az təmsil olunur və kişilərdən daha az təhsil almaq imkanları var. Müvəffəqiyyətə gedən yolda qadınların qarşısında duran maneələri aradan qaldırılmaq lazımdır.

Lorenzo, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, sosial çevrədən və etnik qrupdan asılı olmayaraq bütün insanlar üçün bərabərlik vacibdir, çünki bütün insanlar eyni imkanlara malik olmalı, irqindən və dinindən asılı olmayaraq onlara hörmət və ədalətlə yanaşılacağını bilməlidirlər.

Hetti, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, əlilliyinin olub-olmamasından asılı olmayaraq insanlar üçün bərabərlik vacibdir, çünki hamının məktəbə getmək, işləmək və yaşadığı mühitdə sərbəst şəkildə hərəkət etmək imkanı olmalıdır. Bütün insanlar cəmiyyətimizə fayda verə bilər.

Çak, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, bütün yaş qruplarından olan insanlar üçün bərabərlik vacibdir, çünki bütün yaş qruplarından olan insanlar cəmiyyətimizə və iqtisadiyyatımıza fayda verə bilər. Gənclərdə və yaşlılarda bizə lazım olan bacarıqlar var. Biz bütün insanlar üçün imkan yaratmalı və heç kəsin kənarda qalmadığından əmin olmalıyıq.

Sancay, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, insanların kim olduqları və harada yaşadıklarından asılı olmayaraq hər kəsin bərabər təhsil alması vacibdir, çünki hər kəs öyrənməyə və yaşayışını təmin etməyə layiqdir. Əgər hər bir kəsin əsas bacarıqları olarsa və o, cəmiyyətimizə, iqtisadiyyatımıza xeyir verərsə, bu bizim hamımız üçün faydalı olacaq.

İzabella, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, parklara və yaşıllıqlara bərabər hüquqlu çıxış imkanının olması vacibdir, çünki hamımızın istirahət etmək, idman etmək və dincəlmək kimi ehtiyacımız var. Bu ərazilər yalnız zənginlər üçün olmamalıdır. Daha sağlam və xoşbəxt cəmiyyətdən hər bir kəs yararlanır. Eyni zamanda yaşıllıqlar ətraf mühitə dəstəkdir.

Mey, Bərabərlik uğrunda fəal

Mən hesab edirəm ki, bütün insanlar azad və bərabər doğulublar. Hamı diskriminasiyasız bərabər hüquqlara malik olmalıdır. Bu, Beynəlxalq İnsan Hüquqları haqqında Bəyannamədə və digər beynəlxalq qanunlarında qeyd edilir. Əgər biz başqalarının hüquqlarına hörmət etsək, dünya daha ədalətli olacaq.

Mariya, Bərabərlik uğrunda fəal

Gender bərabərliyi məsələləri ilə bağlı faktlar

Təhsil

Bütün uşaqların heç bir ayrı-seçkilik olmadan keyfiyyətli təhsil hüququ var. Bununla belə, realıqda qızların bərabər təhsil imkanı olmur. Təhsilə cəlb olunmada gender problemlərinin azaldılmasına baxmayaraq, xüsusilə təcrid olunmuş bölgələrdə təhsilin bütün səviyyələrində təhsilə cəlb olunmada fərqlər qalır. Bütün inkişafda olan bölgələrdə ibtidai məktəbə davamiyyətdə böyük irəliləyiş əldə olunmasına baxmayaraq, Şimali Afrikada, Saharadan cənubda yerləşən Afrika ölkələrində və Qərbi Asiyada qızlar təhsildə qadağalarla qarşılaşmaqdadır. Hal-hazırda Saharadan cənubda yerləşən Afrika ölkələrində qızların məktəbə getmələrinə baxmayaraq, hər 100 oğlana nəzərən yalnız 93 qız birinci sinfə yazılır.

Vəziyyət orta və ali təhsil pilləsində son dərəcə qeyri-bərabər olaraq qalır. Qərbi və Cənubi Asiyada qızlar üçün əlverişsiz şərait olmasına baxmayaraq, bu regionlarda böyük nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Ali təhsil pilləsində qeyri-bərabərlik daha çoxdur. Cənubi Asiyada hər 100 oğlana nəzərən 77 qız ali təhsil alır. Saharadan cənubda yerləşən Afrika ölkələrində vəziyyət daha ciddidir və təhsildə olan gender fərqi 2000-ci ildə hər 100 oğlana nəzərən 66 qız, 2011-ci ildə hər 100 oğlana nəzərən 61 qız olmuşdur.

Məşğulluq

1990 və 2010-cu illər ərzində kənd təsərrüfatı sektorunu çıxmaq şərti ilə qadınların ödənişli məşğulluq səviyyəsi 35%-dən 40%-ə qədər artmağına baxmayaraq Qərbi və Cənubi Asiyada, Şimali Afrikada bu göstərici 20%-dən də aşağı olaraq qalır.

Qadınlar təhsil və bacarıqlarına baxmayaraq, hələ də əmək bazarında kişilərlə qeyri-bərabər şəraitdədirlər. Onların məşğulluq formaları əksər hallarda aşağı və ya ümumiyyətlə heç bir maliyyə təhlükəsizliyi və sosial ödənişləri olmayan həssas qrupa aid olunur, bu hal xüsusilə qadınlar üçün ödənişli imkanların çox aşağı olduğu Qərbi Asiya və Şimali Afrika ölkələrində kəskin nəzərə çarpır.

Qlobal miqyasda qadınlar rəhbər mövqelərin yalnız 25 %-ni tuturlar.

Mənbə: BMT

http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/Goal_3_fs.pdf

Yaş bərabərliyi məsələləri ilə bağlı faktlar

Eycizm yaşa görə diskriminasiya və ədalətsiz rəftardır. Bu, kiminsə özünəinamına, iş perspektivinə, maliyyə vəziyyəti və həyat keyfiyyətinə təsir göstərə bilər.

Bu, yaşlı insanların KİV-də nə cür təmsil olunmasını da əks etdirir, bu isə öz növbəsində ictimai rəftara böyük təsir edə bilər.

Yaşlı insanlar aşağıdakılarla qarşılaşa bilərlər:

- Yaşa görə işdən azad olma.
- Yaşa görə faizsiz kredit, yeni kredit kartı, maşın və ya səyahət sığortasına imtina.
- Restoran və mağazalarda aşağı xidmət səviyyəsi (həmin qurumların yaşlı insanlara münasibətinin nəticəsi kimi).
- Yaş həddinə görə maliyyə yardımının verilməməsi.
- “Çox yaşlı” olduğu üçün həkim göndərişinə imtina.
- Yaş həddinə görə kluba və ya həmkarlar ittifaqına üzvlükdən imtina.

Bütün bu hallar eycizm nümunələridir. Siz bu vəziyyətlərin bəzilərindən qanunla müdafiə olunursunuz, lakin hamısından deyil.

Mənbə: Age UK

<http://www.ageuk.org.uk/work-and-learning/discrimination-and-rights/what-is-ageism/>

İmkanların bərabərliyi məsələləri ilə bağlı faktlar

Dünyada təxminən 1 milyard əlilliyi olan insan var, bunların 80 %-i inkişafda olan ölkələrdə yaşayır. İnsan hüquqları haqqında beynəlxalq qanunlarda bütün insanların bacarıq və ya əlilliyindən asılı olmayaraq bərabər hüquqlu olduğu qeyd edilir. Lakin əlilliyi olan insanlar sosial təcrid olunmanı və diskriminasiyanı bütün səviyyələrdə təcrübədən keçirmişlər, əksər hallarda isə onlar cəmiyyətin ən yoxsul insanlarıdır.

Əlilliyi olan insanlar dünya əhalisinin 15 %-ni təşkil edir.

Təhsildə

Əlilliyi olan uşaqlar və gənclər dünya ictimaiyyətində ən çox zərərçəkmiş və müdafiəsiz insanlardır. Onlar tez-tez sosial həyatda iştirakdan təcrid olunur, sui-istifadə və laqeyd davranışa məruz qalırlar. Əlilliyi olan qızlar ailə və cəmiyyət tərəfindən daha çox təcrid olunur və ənənəvi gender bərabərsizliyinə görə ikiqat diskriminasiya ilə qarşılaşa bilirlər.

İşdə

Hamımız kimi əlilliyi olan insanların da iş, yaşayışını təmin etmək, ailələrinə dəstək vermək və özünəhörmət hissini inkişaf etdirmək kimi ehtiyacları var. Lakin əlilliyi olan insanların 20 %-dən azı işlə təmin olunub.

Cəmiyyətdə

İnklüziv təhsil və işdə inklüziya əlilliyi olan insanların öz icmalarına inteqrasiyası üçün kifayət deyil. İnformasiyaya, asudə vaxta, binalara və infraqstruktura çıxış imkanı da vacibdir.

Əlilliyi olan insanlar evlərində, həmçinin ictimai yerlərdə və ictimai binalarda hərəkət edə bilməlidirlər (kitabxanalar, səssərmə yerləri, məktəblər, idman sahələri, sağlamlıq mərkəzləri və s.). Həmçinin əlçatan mühit hərəkət məhdudiyyətləri olan uşaqlar və yaşlılar üçün də faydalıdır.

Mənbə: Handicap International

http://www.handicap-international.org.uk/what_we_do

İrq və etnik bərabərlik məsələləri ilə bağlı faktlar

Beynəlxalq insan hüquqları haqqında qanunlarda etnik və irqi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, bütün insanların bərabər hüquqlu olduğu qeyd edilir. Lakin irqi azlıqlar tərəfindən yaşanan etnik bərabərsizlik və məhdudiyyətlər bütün dünyada qalmaqdadır.

Daha az inkişaf etmiş ölkələr

Bütün dünyada etnik kök və məslək arasında əlaqə var, müəyyən iş yerləri nəinki aşağı statuslu, eyni zamanda daha az ödənişlidir. Hind kasta sistemi buna nümunədir. Kasta sistemi ötən onilliklər ərzində dəyişdiyinə baxmayaraq, Dalitlər (1950-ci ildə toxunulmazlıq kastası kəskin seqreqasiya təcrübəsi kimi qadağan olunmuşdur) hələ də digər qruplarla müqayisədə ayaqyolu təmizliyi işinə daha çox qəbul edirlər və çətin ki nə vaxtsa üst hind kastaları üçün yemək bişirmək işinə götürülsünlər.

Ümumilikdə Hindistanda yoxsulluq səviyyəsinin aşağı düşməsinə baxmayaraq, yoxsulluq dərəcəsi müəyyən qruplarda daha yüksəkdir, məsələn adivasislər (45 %-i kəndlərdə, 27 %-i şəhərlərdə yoxsulluq içərisində yaşayan qəbilə xalqı), dalitlər (34 %-i kəndlərdə, 22 %-i isə şəhərlərdə yoxsulluq içərisində yaşayan keçmiş toxunulmazlar) və müsəlmanlar (27 %-i kənd, 23 %-i şəhər). 2011-2012-ci illərdə üst hind kastaları arasında yoxsulluq dərəcəsi kəndlərdə 16 %, şəhərlərdə isə 8 % idi.

İnkişaf etmiş ölkələr

Etnik bərabərsizlik nəticəsində yaranan iqtisadi və siyasi problemlər digər ölkələrdə də müşahidə olunur. Əksər Avropa ölkələrində yeni miqrantlar çox vaxt təhlükəli və hətta istismar şəraitində, yerli əhalinin qəbul etmədiyi, az maaşlı işlərdə işləyirlər.

Böyük Britaniyada ağdərili britaniyalılar və etnik azlıqlar arasında məşğulluqda 12 % fərq olduğunu bilirik. Bu, Böyük Britaniya əmək bazarında təqribən 500 000 "itirilmiş" işçidir. İş və təqaüdlər departamentindən alınan rəqəmlər göstərir ki, 2013-cü ildə gənc qaradərili, pakistanlı və banqladeşlilər arasında işsizlik dərəcəsi 45 %, ağdərili insanlarda isə cəmi 19 %-dir. Digər Avropa ölkələri də oxşar çətinliklərlə qarşılaşırlar: yeni miqrantların məvacibinin çox aşağı olması, onlara qarşı ayrı-seçkilik, ikinci, hətta üçüncü nəsil Avropada doğulan etnik azlıqlara qarşı diskriminasiya.

Mənbə: sayt Guardian

<http://www.theguardian.com/public-leaders-network/2015/jan/20/ethnic-inequality-widespread-global-economy>

Yaşıl zonalara bərabər çıxışla bağlı faktlar

Əlverişsiz həyat mühitində yaşayan insanlar sağlamlıqları ilə bağlı problemlərlə əlverişli mühitdə yaşayan insanlardan daha çox qarşılaşırlar.

Yaşıl zonalara giriş-çıxışı olan bütün qruplarda ölüm göstəriciləri daha aşağıdır.

Ümumilikdə, açıq məkanlar icma fəaliyyəti, qarşılıqlı sosial əlaqələr, fiziki aktivlik və istirahət üçün platformadır. Həmçinin sosial izolyasiyanı azaldır, cəmiyyətdə həmrəyliyi yüksəldir və sağlamlığa müsbət təsir edir. Məsələn, icmaların sosial iştirakının, hüquq və imkanlarının genişləndirilməsinin sosial kapitalla (kəşfiyyət, cəmiyyətə inam və yerli təhlükəsizlik) və sağlamlığa (65 yaşdan yuxarı idrak bacarığının ləngiməsi və demensiyaya qarşı müdafiə faktorları da daxil olmaqla) müsbət təsiri sübut olunmuşdur.

Yaşıl zonlardan istifadənin sağlamlığa faydası barədə məlumatlar geniş yayılmışdır (ümumi sağlamlıq, yüksək fiziki aktivlik, ruhi sağlamlıq, rifah, müsbət psixoloji təsirlər).

Tədqiqatlar göstərir ki, yaşıl zonalar ümumilikdə daha sağlam ətraf mühitə öz töhfəsini verir, bu da sağlamlığa müsbət təsir göstərir, o cümlədən havanın, suyun keyfiyyətini və səs-küyün azalmasını təmin edir. Əlavə olaraq, yaşıllıqlar artıq yağış suyunun udulmasına səbəb olur, belə ki, bitkilər yağınları udaraq böyük həcmdə buxarlanmanın qarşısını alır. Səth üzərində olan suyun miqdarı azalır, sel basması ehtimalını və kanalizasiya daşmasını azaldır. Eyni zamanda biomüxtəliflik qorunur və ekosistem güclənir.

Mənbə: UCL Sağlamlıq kapitalı institutu

<http://www.instituteofhealthequity.org/projects/improving-access-to-green-spaces>